

סוג הבחינה : בגרות
מועד הבחינה : קיץ תשע"ט, 2019
מספר השאלון : 34381

מדינת ישראל
משרד החינוך

א ז ר ח ו ת

יחידת לימוד בנושא
מדיניות חברתית כלכלית

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה : שעתיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה : בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק ראשון	—	(15x1 20x1)	—	35	נקודות
פרק שני	—	(10x2 15x1)	—	35	נקודות
פרק שלישי	—	(15x2)	—	30	נקודות
סה"כ	—		—	100	נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש : אין.
- ד. הוראות מיוחדות : אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

/המשך בעמוד הבא/

השאלות

פרק ראשון (35 נקודות)

לפניך שני קטעים (טקסט כתוב וקריקטורה). קרא את הקטעים וענה על שתי שאלות; על שאלה מספר 1 (שאלת חובה) ועל שאלה אחת מבין השאלות 2-3.

קטע א': הכנסה בסיסית

באוגוסט האחרון פורסמה הצעה על ידי שני כלכלנים בכירים לקיום רפורמה דרמטית במערכת הרווחה הישראלית. הצעת הרפורמה מתבססת על מערכת רווחה, שהרעיון המרכזי שלה הוא "הכנסה בסיסית". כלומר, קצבה אוטומטית המוענקת לכל אזרח במדינה. הקצבה יכולה להיות תלויה בגיל, אבל לא בשום מאפיין אחר, כגון מגדר, מצב תעסוקתי, מצב משפחתי או הכנסה, והיא תוענק באופן פרטני, ולא למשק בית.

השאיפה היא שההכנסה הבסיסית הזאת, תחליף את רוב הקצבאות הנוכחיות ותספק רשת ביטחון לכולם. האינטואיציה של כולנו היא להרים גבה ולשאול: למה האלפיון העליון צריך לקבל כאלו סכומים גדולים? למה אנשים שלא מתאמצים לעבוד יקבלו פרס? לחוקרים יש תשובה טובה לכך: זה נכון, הם אומרים, שהענקת קצבאות גם לעשירים וגם לאזרחים שאינם נדרשים להוכיח מאמץ למציאת עבודה נוגדת את האינטואיציה שלנו ואת התפיסה שהתרגלנו אליה במשטר הקיים של מדיניות הרווחה, אך למעשה זוהי דרך יעילה הרבה יותר לבנות רשת ביטחון חברתית לכלל אזרחי המדינה. זאת, מכיוון שהיא אינה מחייבת השקעת מאמץ יקר באיתור אזרחים "מסכנים" אשר אינם מסוגלים לעזור לעצמם. לטענתם, מערכת הרווחה המודרנית מתמרת אזרחים להישאר "מסכנים", וכך נוצרת למעשה מלכודת עוני, שמורידה את המוטיבציה של מקבלי קצבאות מלהשתלב בשוק העבודה, ולצבור ניסיון וכישורים שעשויים לשפר את רמת חייהם בעתיד.

קצבאות הכנסה בסיסית יאפשרו לאזרחים את החופש להחליט מה לעשות עם זמנם ועם משאביהם. הם יוכלו להחליט כמה שעות בשבוע הם מעוניינים לעבוד, אם הם מעוניינים ללמוד תורה בישיבה וכך הלאה, מבלי שלהחלטות אלה תהיה השפעה על ההטבות שהם מקבלים מהמדינה. מעורבות המדינה בחיי האזרחים תהיה מועטה יותר.

לצד היתרונות, החוקרים מציגים גם את החסרונות הנלווים להצעתם: פגיעה אפשרית בצמיחה הכלכלית במשק עקב העלאת המסים, וכך שיעור העוני צפוי לעלות בעקבות יישום ההכנסה הבסיסית. אוכלוסיות המתקיימות כיום על דמי אבטלה והטבות אחרות יפסידו באופן משמעותי ממעבר להכנסה בסיסית לכולם, ביניהן גם משפחות חד הוריות, היות והכנסה בסיסית משולמת ברמת הפרט ולא למשק הבית.

מקור: גלובס 08/2018

/המשך בעמוד הבא/

קטע ב': קריקטורה "רשת ביטחון במדינת הרווחה"

מתוך: 2009 Parademic

שאלת חובה

1. הצג את הבעיה המתוארת בקריקטורה (קטע ב'). הסבר את הפתרון המוצע בקטע א' לבעיה זו. (20 נקודות)

ענה על שאלה אחת מבין השאלות 2-3

2. הסבר כיצד המושג "מבחן אמצעים" בא לידי ביטוי בקטע. ציין יתרון אחד וחסרון אחד למבחן זה. היעזר בקטע ובחומר שלמדת. (15 נקודות)

3. קיימת מחלוקת לגבי הענקת קצבאות הביטוח הלאומי. יש התומכים בהמשך מתן קצבאות אלה ויש המתנגדים לכך.

הבע את עמדתך בנושא זה.

בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה:

- טענה – הצגת עמדתך באופן ברור.
- הנמקה – הצגת שני נימוקים, שבאמצעותם תבסס את טענתך על מושגים וידע מתחום האזרחות. (15 נקודות)

/המשך בעמוד הבא/

פרק שני (35 נקודות)

בחר קטע אחד מהקטעים א'-ב' וענה על שלוש השאלות הנלוות לקטע שבחרת (השאלות 4-6 או השאלות 7-9)

קטע א': מעונות חסות הנוער – בין הפרטה להלאמה

בעשורים האחרונים הפריטה המדינה את כלל מעונות חסות הנוער, שנמצאים בהליך קריסה מתמשך. בסוף 2017 שר העבודה והרווחה הודיע, כי בכוונתו לפעול להקצאת 400 תקני כוח אדם בהליך הדרגתי, ולבטל את מיקור החוץ במעונות חסות הנוער. במסיבת עיתונאים שכינס אמר השר: "אנו לוקחים אחריות מלאה על הצעירים והצעירות הללו. אנו ניתן לצעירים הללו יותר מטפלים, יותר עובדים סוציאליים, ובעיקר יותר תקווה. הדבר הנכון הוא לטפל בנערים ובנערות במצוקה שלא דרך מיקור חוץ".

בנוסף, העביר משרד הרווחה ביקורת חריפה על התנהלות אחת העמותות שהפעילה את המעונות. לטענת המשרד, העמותה כשלה לאורך כל השנים בגיוס כוח אדם לשם הפעלת המעונות, כך שהותירה מיטות פנויות אשר יכולות לתת מענה לנערים ונערות נוספים. עפ"י שיטת ההתקשרות עולה, כי קיים ניגוד אינטרסים מובהק בין העמותה המפעילה, שרצתה לחסוך בעלויות כוח אדם ולמקסם את רווחיה, לבין חובת המדינה לספק את השירות הנדרש ממנה על פי חוק.

מנכ"לית המועצה לשלום הילד מסרה: "שר הרווחה קיבל היום את ההחלטה הנכונה. המדינה היא זו שצריכה לקחת אחריות על בני הנוער השוהים במעונות הללו, החל מתנאי השהות שלהם, דרך תוכניות הטיפול והשיקום שלהם ועד לחזרתם לקהילה. המועצה לשלום הילד מתריעה מזה שנים על העדר מקומות השמה במעונות, על תנאים פיזיים קשים, על תנאי ההעסקה של המדריכים ועל נושאי ההכשרות והבטחת יציבות הצוות הטיפולי. גם אם באיחור, טוב ששר העבודה והרווחה החליט להחזיר את השירות החשוב והרגיש הזה לידי המדינה".

מקור: דבר ראשון 12/2017

4. תהליך קביעת המדיניות מתואר באמצעות "המודל המעגלי". תאר כיצד מודל זה בא לידי ביטוי בקביעת המדיניות כלפי מעונות החוסים. הדגם באמצעות, לפחות, שלושה שלבים מהמודל. (10 נקודות)

5. קיימים מספר גורמים המשפיעים על גיבוש המדיניות. הצג שני גורמים המופיעים בקטע והסבר כיצד הם משפיעים על עיצוב המדיניות לגבי מעונות החוסים. (10 נקודות)

6. קיימת מחלוקת לגבי הליך מיקור החוץ של השירותים החברתיים. יש הטוענים כי הליך זה רצוי ויש להרחיבו ויש המתנגדים לכך.

הבע את עמדתך בנושא זה, בכתבתך הקפד על הרכיבים האלה:

- טענה – הצגת עמדתך באופן ברור.

- הנמקה – הצגת שני נימוקים, שבאמצעותם תבסס את טענתך על מושגים וידע מתחום האזרחות. (5 נקודות)

(נקודות)

/המשך בעמוד הבא/

שים לב: תלמיד שענה על קטע א' (שאלות 4-6) אינו צריך לענות על קטע ב' (שאלות 7-9)

קטע ב : ישראל – נס כלכלי

נשיא האגודה הישראלית לכלכלה (בעבר) טוען, כי ישראל היא דוגמה מיוחדת במינה להצלחה של הגלובליזציה. ב-1948 ישראל התחילה מרמה של מדינה מתפתחת, ותוך 70 שנה היא הגיעה למצב שהיא חברה ב-OECD. הגלובליזציה נתונה בשנים האחרונות תחת מתקפה: נשיא ארצות הברית, דונלד טראמפ, העמיד את נזקי הגלובליזציה במרכז קמפיין הבחירות שלו, בבריטניה החליטו הבוחרים להתנתק מהאיחוד האירופאי, ועוד. אז מה הופך את הסיפור הישראלי לסיפור הצלחה, בשונה מזה של מדינות רבות במערב? נשיא האגודה מדבר על שלושה כוחות שיצרו מצב זה: כוח הייצוא – בישראל הייצוא תמיד היה הקטר שמניע את הכלכלה. הכוח השני הוא העלייה מרוסיה. מחד, לקח לעולים 5–10 שנים, ולפעמים יותר, למצוא את ההתאמה בין היכולת המקצועית למקום העבודה. עם זאת, הם השתלבו מהר מאוד, באופן שלא מוכר אצל מהגרים אחרים בעולם. בכך, חיזקה העלייה מרוסיה את מעמד הביניים, והם השתלבו, לאורך זמן, במקצועות המשלמים שכר גבוה יחסית, וכך גרמו לחלוקת ההכנסות במשק הישראלי להיות שוויונית יותר. האופן השלישי שבו הגלובליזציה סייעה לכלכלה הישראלית הוא זרימת ההון לישראל. כולם מדברים על הייטק בישראל, ומדגישים את ההון האנושי שעזר לייצר את התשתית לפריצת הטכנולוגיה הישראלית. כל זה אכן נכון וחשוב, ועם זאת יש להדגיש שזה לא היה רק ההון האנושי, אלא גם מימון ההשקעות בהייטק. ההשקעה הזרה, באמצעות ההון סיכון, שהגיעה לכאן במיוחד מארצות הברית, מימנה ונתנה חיזוק להייטק הישראלי. כשמדברים על גלובליזציה, נוטים לחשוב במונחים של סחר בינלאומי. אבל חלק חשוב של הגלובליזציה הוא דווקא הצד הפיננסי, מעבר ההון הלוך ושוב בין המדינות.

מקור: כלכליסט 04/18

7. הצג שני יתרונות לגלובליזציה. הסבר כיצד יתרונות אלו באים לידי ביטוי בקטע. (10 נקודות)

8. הצג את המושג "מדד ג'יני". הסבר כיצד מושג זה בא לידי ביטוי בקטע. (10 נקודות)

9. קיימת מחלוקת לגבי תרומתם של הארגונים העל מדינתיים (כמו ה-OECD) למדינות החלשות בעולם. יש הטוענים כי ארגונים אלו תורמים רבות למדינות השונות ויש להרחיב את פעילותם ויש המתנגדים לכך.

הבע את עמדתך בנושא זה,

בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה:

- טענה – הצגת עמדתך באופן ברור.

- הנמקה – הצגת שני נימוקים, שבאמצעותם תבסס את טענתך על מושגים וידע מתחום האזרחות. (15 נקודות)

/המשך בעמוד הבא/

פרק שלישי (30 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 10-13 (לכל שאלה 15 נקודות).

10. חלק משירותי הרווחה האישיים מסופקים על ידי הרשות המקומית ולא על ידי השלטון המרכזי. הצג שני יתרונות לכך. (15 נקודות)

11. הבא דוגמה אחת למעורבות של בית המשפט במטרה להגן על הזכויות החברתיות כלכליות. (15 נקודות)

12. הצג את המושג "כשל שוק". הבא דוגמה אחת למצב בו עלול להתרחש "כשל שוק". (15 נקודות)

13. הצג את השיטה הסובייקטיבית למדידת העוני. (15 נקודות)

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל

אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך